

Naročnina mesečno 25 Din, za inozemstvo 40 Din — nedeljska izdaja celoletno 96 Din, za inozemstvo 120 Din

Uredništvo je v Kopitarjevi ul. 6/III

Telefoni uredništva: dnevna služba 2050, — nočna 2996, 2994 in 2050

SLOVENE

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cek. račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349 za inzerate; Sarajevo št. 7563, Zagreb št. 39.011, Praga-Dunaj 24.797

Uprava: Kopitarjeva 6, telefon 2992

Izhaja vsak dan s jutraj, razen ponedeljka in dneva po prazniku

Po gospodarstvu do miru

Francoske ministre je množica v Berlinu sprejela z vihamimi vzkliki: »Živio Laval! Naj živi Briand!« in slišali so se tudi francoski klici: »Vive la paix!« — »Vive la paix! Živel mir!« je zaorilo tudi iz nepregledne množice, ki je na pariški postaji pričakovala Laval in Brianda ob povratku. Res je, v Berlinu so vzklajali francoskim državnikom člani republikanske »Reichsbanner«, ki dela za spravo s Francijo in je svoje ljudi nalašč zato poslala na postajo, medtem ko so množice meščanov z germansko hladnostjo prisostvovala redkemu prizoru. Četudi bi ne šli vzkliki prav od srca, je bilo treba zanje vendar poguma v preostolnici države, katere javnost ni bila po mnenju Brüningovega sodnika Bülowa nikdar tako sovražna Franciji kakor v tem trenutku. Še pred dobrim tednom se je zdel obisk francoskih ministrov v Berlinu, komaj po dvanajsetih letih po Versaillesu in v času neizmerne gospodarske krize, ki jo javnost pod vplivom protifrancoske propagande pripisuje francoski politiki, izredno drzen čin, ki bi v primeru, da bi se francoskim gostom pripetilo kaj neljubega, uničil sadove dolgoletnega in potrpežljivega dela Brianda in Stresemanna ter srečnih početkov Laval in Brüninga. Že to, da je obisk na zunaj potekel gladko, pomeni uspeh.

Francoske časnikarje, ki so spremljali predstavnike francoske republike na poti v Berlin, pa naj pripadajo levi ali desnici, je navdušen sprejem v Berlinu prijetno presenetil. Sodeč po pisanju pariških listov je vsaj za trenutek posijalo sonce na mračna pozorišča francosko-nemških odnosov. Že po prvih poročilih, ki so jih poslali v Pariz, se je francoskim časnikarjem zgubančilo Hitler. Hitler je pri občinskih volitvah v Hamburgu imel ogromen uspeh in dvignil število svojih mandatorov od 3 na 43. V Berlinu niso torej »Reichsbannerovci« vzklikali miru v imenu vse Nemčije? Mari je Nemčija za Goebbelsom, ki je smatral prihod francoskih ministrov za grdo izzivanje?

Da bi se z enim samim obiskom zblížali tudi duši dveh narodov, tega ni pač nikdo pričakoval. Pregloboko so se rane, ki jih je vojna zasekala. Pokazali pa so dobro voljo tisti, ki v tem trenutku vodijo oba naroda. Francozi so šli v Berlin v času, »ko stoji Francija na vrhuncu svoje moči in ko jih nihče ne more ovirati, da izvedejo svojo hegemonijo, ako hočejo, in ko se jim v današnjih razmerah stavi samo ena meja, meja preudarnosti in samozadržanosti,« da rabimo besede Berlin. »Germanie«. Tudi Francozi priznavajo Brüningu dobro voljo in vidijo že v tem, da se je v svojem govoru na berlinskem kosilu kljub pritisku nacionalistov izognil vsega, kar bi ugnilo kaliti sedanje ozračje, snak resnega stremjenja po zblízanju s Francijo. In to je mnogo; kajti glavna ovira na poti k sporazumu med obema narodoma je prav medsebojno nezaujanje.

Dobro voljo so v nedeljo pokazali predstavniki obeh držav. Sprejem pri Hindenburgu je stal Francoske in Nemce mnogo premagovanja. Ministrski predsednik in zunanji minister zmagovalne Francije sta šla na obisk k maršalu Hindenburgu, ki stoji še danes takoj za Viljemom na črni listi, ki bi jih morala Nemčija v smislu mirovne pogodbe izročiti zaveznikom, da jih sodijo! In Hindenburg je predstavnike države, ki ga je postavila na črno listo, sprejel. Od verdunske bitke, ko sta Briand in Hindenburg imela v rokah usodo vojskujočih se taborov, smo že daleč. Dobra volja vodilnih mož mora dovesti do uspeha, ker narodi sicer počasi, a vendar sledijo svojim voditeljem. Brüning je dejal, da delajo državniiki obeh narodov po načelu: »Pusti ob strani vse, kar loči, in obdaj polje, kjer so zakopani skupni interesi in kjer je sporazum mogoč!« V Berlinu so torej razpravljali predvsem o gospodarskem sodelovanju, »kjer je uspeh mogoč«. Gospodarska kriza, ki pritiska na vso Evropo, sili Francijo in Nemčijo k sporazumu. Vsaj eno dobro stran ima ta šiba božja, da blaži strastne politične spore med narodi, da meče oziroma iz rok nemirnih Cezarjev — glej fašistično Italijo! — in utira pot k mednarodnemu sodelovanju! Da bi se le kmalu pokazali ti dobri njeni sadovi!

Po gospodarskem sodelovanju, ki je edino v tem trenutku mogoče med Nemčijo in Francijo, naj bi polagoma prišel tudi politični sporazum. Nemci potrebujejo kapitala za svojo industrijo, medtem ko so jih Francozi pripravljali dati pod pogojem, da s karteliziranjem industrije obvarujejo svojo industrijo pred nemško konkurenco; tudi konkurenca v zračnem in pomorskem prometu stane Francijo ogromnega denarja. Tesne gospodarske zveze med dvema narodoma prej ali slej dovedejo tudi do političnega zblízanja in so v času spora velika ovira definitivnega preloma.

Se en znak, da bodo berlinski razgovori mnogo pripomogli h konsolidaciji miru v Evropi: fašistični Rim je pokoncu. Sam minister pravde Rocco je dan pred prihodom francoskih ministrov v Berlin v surovem uvodniku turinske »Stampa« silovito napadel Francijo in ji očital, da stremi za nadvlado v Evropi. Rimski diktator, ki ne ve, kaj početi z grmadami orvija in neštevilnimi eskadriljami vojnih ladij, in ki bi rad ribaril v kalnem, se vzemirja. Za 1. 1932. je napovedal velike dogodke, ko bodo letala in topovi zapeli svojo pesem, ki je lepša kakor beseda. Če bo berlinski obisk obrnil sad, ne bo iz teh napovedanj nič.

Glede naše države in drugih slovenskih držav v srednji Evropi, naj velja francoskim državnikom Pertinaxovo svarilo v »Echo de Paris«, naj nikar ne opustijo svojih zaveznikov lastni usodi. Po zatrdilu francoskega tiska je bil berlinski obisk nekak pečat na sporazumu, do katerega je prišlo v načelu že v Ženevi za časa zasedanja Zveze na-

„V Berlinu smo delali za mir“

„Potomcem hočemo prihraniti vse grozote vojne“

Slovesen sprejem v domovini

Pariz, 30. sept. tg. Ko sta se Laval in Briand vrnila v Pariz, so ju sprejeli njuni pristaši s tako prisrčnostjo, kakršne niti ni bilo možno pričakovati. Na tisoče članov pacifističnih zvez frontnih bojevnikov se je zbralo na kolodvoru, po ulicah pa je bilo v nepreglednih vrstah zbranih na tisoče ljudi. Prišli so tudi domačini iz Lavalovega volivnega okraja. Oba ministra sta si morala naravnost priboriti pot skozi nepregledno gosto množico, ki ju je neprestano obmetavala s cvetjem. Posebni deputaciji železničarjev, ki je obiskala Laval v vlaku, je izjavil ministrski predsednik: »Delali smo za mir. Da smo delali dobro, kaže vaše odobravanje.« Briand pa je rekel: »V Berlinu smo delali za zblízanje z Nemčijo, ker hočemo z nemškim narodom živeti v miru. S tem delamo tudi za mir na svetu.« Havas poroča, da je Laval izjavil, da je bila berlinska misija najdelikatnejša za francoskega finančnega ministra. Po sprejemu na kolodvoru je izjavil Laval še v notranjem ministrstvu, kako mogočno je vplival nanj sprejem v Berlinu. Ta sprejem ga navdaja z navdušenjem, da bo še z večjim pogumom deloval dalje za mir med obema narodoma. Briand pa je izjavil, da so bili ravno bivši bojevniki njegovi navdušeni pristaši, ker hočejo vse težkote vojne prihraniti svojim potomcem.

Nemški zunanji minister dr. Curtius je izjavil poročevalcu radikalne »Republique«, da ugotavlja tudi on z zadovoljstvom, da no nemški in francoski državniiki napravili velik korak, da poneha velika napetost me obema narodoma. Ta veliki cilj se gotovo ne more doseči v enem dnevu, zaenkrat pa

se je ustanovila organizacija, ki naj zagotovi gospodarske odnose med obema sosednima narodoma s sodelovanjem obeh vlad, s katerim naj se omili gospodarska kriza in zagotovi varnost v pozitivnem in praktičnem delovanju.

Pod predsedstvom bivšega ministra de Monzie bo 3. oktobra v Parizu velik francosko-nemški banket.

Laval poroča

Pariz, 30. sept. tg. Ob 10 dopoldne se je pod predsedstvom predsednika republike Doumerja sestel ministrski svet. Laval in Briand sta obširno poročala o svojem potu v Berlin. Doumer jim je čestital k lepemu uspehu. Daljša debata pa se je razvila o sestavi nemško-francoskega odbora. Kot predsednik tega odbora Gignoux še ni bil imenovan. Nato so po referatu finančnega ministra Flandina razpravljali o posledicah funtovega padca. Proračunski minister Pietri je predložil načrt za varčevanje v raznih ministrskih resorih.

Laval pospeši svoj odhod v Washington

Pariz, 30. sept. tg. Po vesteh »Newyok Herald« namerava Laval svoj pot v Washington pospešiti, ker se hoče 19. oktobra udeležiti ameriške proslave bitke pri Yorktownu, s katero se je ustanovila neodvisnost ameriških Združenih držav.

Belgrad, 30. septembra. I. Knez Pavle in knežinja Olga sta darovala za poplavlence in oškodovance vsoto 30.000 Din.

Optimizem tudi v krogih Male antante

Belgrad, 30. sept. I. Sestanek francosko-nemških državnikov v Berlinu še vedno zanima javno mnenje v veliki meri, ker še niso znane vse podrobnosti glede sporazuma, ki se je sklenil med obema državama, niti glede političnih razgovorov, ki so se vršili. Ozračje se je pomirilo. Iz verodostojnega vira je izvedel Vaš dopisnik, da razgovori niso prešli na politično polje in so se omejili le na gospodarska vprašanja. Moralna vrednost berlinskega sestanka je seveda velikanska, ker se je topot zgodilo prvič v Berlinu po kongresu leta 1878, da so francoski vodilni državniiki obiskali nemško prestolnico. Na podlagi teh dejstev, kakor tudi izjav, ki jih je Laval dal časnikarjem ter na podlagi zagotovil, ki so jih diplomati držav male antante dobili na francoskem zunanjem ministrstvu, se lahko smatra, da za kako vznemirjanje ni razloga. Nevarnost je namreč obstojala v tem, da se francoska zunanja politika na ljubo in v sodelovanju z Nemčijo odreče svoji stari usmeritvi in prepusti vzhodno Evropo kolikor toliko svoji usodi. Če se je ta bojazen tekem večerajšnjega dne polegla, je to dokaz, da berlinski sestanek praktično ni spremenil dosedanje linije evropske politike. — V krogih češkoslovaške diplomacije se opaža isti optimizem glede berlinskih dogodkov. Samo nekateri poljski listi so še vedno nezadovoljni, toda po zatrdilu tukajšnjih poljskih zastopnikov je poljska vlada dobila zagotovilo od strani Francije, ki dovoljuje optimizem.

Cene živilom se ne smejo zvišati - Pokojnine ostanejo nedotaknjene

Znižajo se reprezentacijski izdatki in vojni proračun

London, 30. sept. Angleška vlada zasleduje zelo pazljivo standard cen za živila. Vlada je v neprestanem stiku z uvozniki, industrijanci in trgovci, bodisi z groisti bodisi s prodajalci na drobno. Namen tega je, da se z vsimi sredstvi prepreči vsaka spekulacija trgovcev na račun sedanjega finančnega položaja. Vlada je trgovskim krogom izjavila, da bo v slučaju kakšne spekulacije s cenami ukrenila zelo ostre odredbe. Cene živilom morajo ostati nespremenjene, ako se celo ne bodo znižale. Vsako zvišanje pa bo vlada v kalu z drakoničnimi odredbami zadušila.

Kar se tiče programa varčevanja, se dosledno izvaja. Poslaniki in ministri že sprejemajo za 10 odstotkov znižano plačo kakor tudi one kategorije uradništva, katerim se je plača znižala. Na noben način pa se ne bodo, kakor vlada danes izjavlja, znižale pokojnine. »Pokojnine so nedotakljive!« je izjavil finančni minister. Z velikim zadovoljstvom je javnost tudi pozdravila namero vlade, da se ta mesec reducira tudi veliki stroški za reprezentacijo pri poslatihih, konzulatih, ministrstvih in vrhovih uprave.

Podobne energične odredbe je izdal indski podkralj. Njegova plača se je na njegovo lastno iniciativo znižala za 25 odstotkov. Ostalo uradništvo pa utrpi enako zmerno znižanje kakor uradništvo v Angliji. Pač pa so se vsi stroški za reprezentacijo znižali za več kot 50 odstotkov. Tudi proračun za armado se je znižal za šest milijonov funtov šterlingov. V svrhu sanacije budžeta bo indska vlada zvišala davek na premoženje od 12 na 25 odstotkov.

Zakonski načrt o štednji sprejet

London, 30. septembra. AA. Zbornica je danes po tretjem čitanju sprejela zakonski načrt o štednjah. Za načrt vlade je glasovalo 297 poslancev, proti pa je bilo oddanih 242 glasov.

Sz nobene odločitve glede volitve

London, 30. sept. Z. Mac Donald je bil včeraj sprejel v avdienco pri kralju. Kot se čuje, bo pada jutri odločitev o novih volitvah v Angliji. Mac Donald je raztolmačil kralju svoje stališče, v katerem pravi, da bi bilo zelo neugodno, če se ob času indijske konference objavijo volitve.

Zahteve delavske stranke

London, 30. septembra. AA. Prihodnji teden bodo predložili vsakoletni konferenci delavske stranke, ki bo v Scarboroughu, 27 načrtov resolucij. Te resolucije bodo predstavljale program delavske stranke v primeru parlamentarnih volitev. Delavska stranka se izreka v teh resolucijah proti uvedbi zaščitnih carin in obsoja vsak poizkus dvigniti kurt sterling na zlato paritet. Dalje zahteva nadzorstvo ali nacionalizacijo premožne industrije, poljedelstva, nadzorstvo bančnega sistema, sklicanje mednarodne konference za finančno in gospodarsko sodelovanje. Predlaga med drugim novo ureditve problema vojnih dolgov in reparacij in zahteva, naj se črtajo. Končno se izreka za ra-

dikalno znižanje oboroževanja z mednarodnim dogovorom, za povišanje podpor brezposelnim in ukinjenje sedanjih vladnih odredb za štedenje.

Glavni odbor potrdil izključitev MacDonalda in tovarišev

London, 30. sept. Z. Glavni odbor delavske stranke je izključil Mac Donalda in 11 članov spodnje zbornice zaradi tega, ker njihovo sodelovanje v narodni vladi, odnosno podpiranje take vlade predstavlja težko prekrščenje pravil. »Daily Herald« piše, da so bili izključeni iz stranke iz istih razlogov, kot je bil nekdanji izključen Mosley s svojimi tovariši. Poskus, da se ustanovi nova narodna stranka, se ne more spraviti v sklad z delavsko stranko.

Velike demonstracije brezposelnih v Londonu

London, 30. septembra. AA. V Hydeparku se je zbralo večeraj več tisoč brezposelnih, ki so hoteli predložiti parlamentu resolucijo, podpisano od 200.000 delavcev, proti znižanju podpor za brezposelne. Pozneje so se zbrale blizu parlamenta velike skupine brezposelnih. Pričele so demonstrirati. Pele so mednarodno himno in mahale z rdečimi zastavami. Policija je morala nastopiti v več primerih. Pri tem je prišlo do manjših spopadov z demonstranti.

Končno se ji je vendar posrečilo, da je demonstrante razpršila in očistila trg pred parlamentom. Pri tem je bilo aretiranih več oseb. Prostor pred parlamentom je zasedlo na stotine stražnikov, ki so skrbeli za mir in red. Pozneje so dovolili deputaciji brezposelnih, da gre do vrat parlamenta in poseti nekatere poslance.

Romunija se brani inflacije Lahkomšljena agitacija dr. Lupua - Titulescu, voditelj Zaranistov?

Belgrad, 30. sept. I. Romunija je kakor ostale države bila živo zadeta od finančne krize. Medtem, ko se vlada bori, da bi obdržala kurz romunskega denarja, se je med opozicijo začela živahna propaganda za inflacijo. Tako se je vrgel voditelj narodne kmečke stranke dr. Lupu na srdito agitacijo v tem zmišlu, češ, da se država na ta način najlažje iznebi vseh dolgov. Svoje dni je Nemčija pokazala pot, kako je potom inflacije lahko zbrisala visoke vsote notranjih dolgov. Dr. Lupu trdi, da bi se Romunija na ta način tudi lahko rešila iz klešč inozemske židovske in politične finance, ki jo davijo. Vendar pa vlada zabranjuje, da bi se ta agitacija svobodno razmahnila. Vladni krogi odločno pobijajo to propagando, češ, da bi inflacija pomečila naveden bankrot in bi res odstranila ves inozemski kapital, toda za seboj pustila puščavo. Vlada je napravila kratek konec tej agitaciji s tem, da je prepovedala dr. Lupu javne govore.

Izvršilni odbor narodne kmečke stranke, kateremu je svoje dni predsedoval dr. Maniu, je imel svoj reden sestanek, na katerem je dr. Maniu ponovno odločno izjavil, da pod nobenim pogojem ne sprejme več vodstva stranke. Predložil je za to mesto bivšega ministra Mihalachea, voditelja zaranističnega krila stranke. Gotovi vplivni voditelji pa delujejo na to, da se predsedstvo te stranke

Naskok na liro

Rim, 30. sept. Z. Energični koraki, ki jih je zadnjem času storila italijanska vlada, niso mnogo koristili. Vlada je znižala budžet, omejila poslovanje na borzah in povišala uvozne carine, italijanska banka pa je povišala obrestno mero. Kljub vsem energičnim ukrepom vlade, se situacija na borzah ni popravila, kar je dalo Mussoliniju povod, da je danes izdal drakonične odredbe. Predsednik vlade je izdal telefonično poročilo vsem italijanskim diplomatom in konzularnim predstavnikom v inozemstvu, da se enkrat kategorično demantira vesti, da namerava italijanska vlada spremeniti stabilizacijo in kvaliteto italijanske lire, ki je utrjena z zakonom od 21. sept. 1927. Istočasno s tem poročilom je objavljen tudi zakonski dekret, po katerem se ima postopati proti vsem spekulantom z devizami. Ta dekret odreja deportacije in konfiniranje oseb, ki so nevarne za javno varnost. Fašistični listi pozdravljajo navdušeno to odredbo predsednika vlade in pravijo, da naj si spekulanti dobro zapomnijo, da fašistična vlada ne bo dovolila novega atentata proti liri. Mussolini zatrjuje, da se tečaj lire ne bo spremenil, in poziva vse one, ki so se iz strahu pregrešili, da naj dobro pazijo in pomislijo, kaj bodo delali v bodočnosti, ker bo brezobzirno nastopal proti vsem borznim spekulantom.

Turki tudi v skrbih

Carigrad, 30. septembra. AA. V dobro poučenih krogih v Ankari izjavljajo, da je turška vlada zaradi sedanjega finančnega položaja in zaradi finančnih dogodkov na zapadu prav v skrbih. Vlada bo skušala preprečiti, da bi se zaradi tega gospodarski položaj Turčije poslabšal.

Davi je bila seja ministrskega sveta pod predsedstvom predsednika republike Gazi Kemal Paše. Na seji so razpravljali o ukrepih, ki naj zaščitijo turško gospodarsko življenje pred vplivi finančne krize v drugih državah.

Odpovedni rok pri Poštni hranilnici

Belgrad, 30. sept. AA. S sklepom ministra za promet je odrejen pri Poštni hranilnici odpovedni rok 10 dni za dvig hranjenih vlog od 25.000 do 100.000 Din, poleg dosedanjih odpovednih rokov 20 dni za vloge preko 100.000 Din, in 30 dni za vloge preko 500.000 Din. Toda Poštna hranilnica bo mogla izplačevati hranilne vloge tudi brez oziroma na odkazne roke, v kolikor bodo dovoljevale razpoložljive vsote blagajniške gotovine.

Dunajska vremenska napoved: Pričakovati je, da se bo zopet pooblačilo, sicer pa bo večinoma jasno in nekoliko topleje.

Zagrebska vremenska napoved: Precej stajno s spremenljivo oblačnostjo, podnevi zmerno toplo, ponoči hladno.

Notranji politični položaj Madžarske

Od konservativne, vendar docela nepolitične strani smo dobili naslednji dopis, ki ga radi informativnosti objavljamo v celoti.

Notranje politično je pri nas vsa pozornost obrnjena na delo gospodarskega odbora Trintridesetih, v katerem so z izjemo socialistov in pa nezavisne malokmečke stranke zastopane vse stranke. Naloga tega gospodarskega odbora je tako prekrita in neprijetna. Posameznim ministrstvom mora namreč črtati vse izdatke, ki niso najbolj nujno in absolutno potrebni. Poleg tega izdeluje za vlado še poseben varčevalni program. Da so to jako neprijetne stvari vsak lahko razume in je bilo strankarsko gotovo zelo pogodena poteza obeh opozicijskih strank, da nista poslali v odbor svojega zastopnika. Tako imata prosto roko za široko agitacijo med ljudstvom, ki jo, kakor je videti, tudi z velikim uspehom vršita. Pri tem nastopata čisto brezvestno in demagoško, ker sta ravno ti dve stranki ves čas očitali vladi, da zapravljajo, sedaj pa nočeta sodelovati, ko gre za varčevalne odredbe. Opozicija seveda agitira, da bi bilo treba pri varčevanju pritisniti predvsem kapital in veleposredstvo, ne pa izdajati naredb, ki v prvi vrsti zadenejo široke konsumne plasti — in tako gre medsebojni boj neprestano dalje.

Kljub temu pa gospodarski odbor pogumno dela in je iz dosedanjih rezultatov mogoče sklepati, da bo proračun posameznih ministrstev znižan za 1—2 milijona pengő, kar bo izdalo pri celokupnem budgetu 14—16 milijonov. Nadalje je bilo sklenjeno, da se ukinejo v inozemstvu vse takozvane madžarske kavarne in gostilne, ter jako draga Collegia Hungaria v glavnih inozemskih mestih, ki so bila zgrajena in vzdrževana največ v propagandne svrhe. — Dohodninski davek bo zvišan za 50 do 100 odstotkov. Pri brzovalnikih je osebna tarifa zvišana za 3,5 odstot, pri osebnih pa za 7 odstotkov. Plače gledališkega osebja bodo znižane od 10 do 30 odstotkov.

Na splošno so zgornje odredbe bile sprejete simpatično, razen zvišanja železniških tarif. Mnogi so mnenja, da bi bilo pametneje pri brzovalnikih vzeti višjo mero in ne pri osebnih, kjer je večina v celoti delovno ljudstvo, medtem ko se brzovalkov poslužujejo le bolj imoviti sloji. Na velik odpor in mnogo nevolje je zažela nadaljnja odredba, ki znižuje plače državnim nameščencem in sicer po linearni tabeli in ne progresivno, kakor se je pričakovalo. Zlasti vznemirjeno je učiteljsvo. Razburjenje uradništva je končno ne le razumljivo, temveč tudi upravičeno, ker so že dosedanje plače znašale komaj polovico predvojne višine, medtem ko dohodki drugih nameščencev vrednost predvojnih plač celo presegajo. Stvar je mnogo bolj važna in dalekosežna, morda celo pomembnejša, kakor pa si jo predstavlja vlada. Kajti uradništvo je z neverjetno poštrevnostjo vsa ta leta po boljševidizmu služilo režimu in ga vzdrževalo. Pri nas nimamo velike armade, zato se je režim v glavnem opiral na aristokracijo in uradništvo. Ako pa vlada napravi nezadovoljno še uradništvo, potem si je težko predstavljati, na koga se bo ob vedno bolj levičarski orientaciji naroda mogla še nasloniti. S strahom opazujemo, kako se ruši državljanska morala celo v srednjem stanu, med katerim je opazovati vedno več simpatizerjev z levičarji ali pa vsaj ničesar ne podvzamejo proti.

Stvar se mi zdi tako važna, da bi jo rad še poglobljeval. Ob priliki ostudnega atentata pri Bia-Torbagy so se na mah zbrali okrog vlade vsi konstruktivni elementi. Brez ugovora je narod sprejel obsedno stanje, kajti kadar gre za narodne interese, smo vsi Madžari edini.

Toda isti hip, ko je ljudstvo vladi izražalo zaupanje, je z drugo roko tudi že predložilo nujno zahtevo po spremembi političnega kurza. Naj tu korigiram vesti nekaterih zunanjih listov. Gre izključno za spremembo notranje političnega in ne zunanje političnega kurza. Vse, kar slišite drugega, ni točno. Toda v notranjopolitičnem pogledu vam danes vsak uvideven Madžar pravi: Bethlenov kurz kljub velikim zunanje-političnim uspehom ni mogel preprečiti notranjega, to je gospodarskega razsula. Toraj je bil pogrešen in ga je treba spremeniti. Bil bil samomor, ko bi ga hoteli nadaljevati. Nujno je potreba, da se zopet uvede demokracija in da se spremeni volilni red in sistem, ki nas ponižuje pred celim kulturnim svetom. Čeprav se je režim dosedaj držal le s pomočjo takega volivnega sistema, ga bo nujno moral spremeniti, sicer bo prišlo do najhujšega. Agitacija opozicije zajema vedno širše plasti, pri čemer ji najbolj učinkovito pomaga naraščajoča ljudska beda. Pa tudi brez tega se zlasti v katoliških krogih, ki so dosedaj podpirali režim, vedno jasneje poudarja volja, da ne kaže z nedemokratskimi sredstvi položaja tirati do skrajnosti, ker sicer bo vsa jeza in sovraštvo sproščenih elementov se obrnilo proti katolicizmu in Cerkvi, kakor nam je zadosti pokazal nedavno španski zgled.

Značilno za razpoloženje je dejstvo, da so že pričeli današnje razmere primerjati z onimi l. 1918, kakor je storil to te dni Stefan Milotay v »Magyar-ság«. Prav tako je pomenljivo, da je celo veliki madžarski pisatelj in znan priista grofa Bethlena, Franz Herzeg, 22. sept. v »Pesti Hirlap« s podpisom objavil članek, v katerem poudarja, da se bo trdovratno vzdrževanje takšnega političnega sistema, ki se pri najboljši volji ne more označevati za nezmotljivega, prej ali slej nad domovino bridko maščevalo. Treba je vedeti, da je tudi v opozicijskih krogih mnogo dobro volje za pozitivno sodelovanje na državni upravi. Ako vlada, oziroma vladna stranka, ki se je obdržala na oblasti z različnimi ilegalnimi sredstvi, popusti opravičenim zahtevam opozicije, potem bodo domovini prihranjeni težki dnovi. Treba je politične dalekovidnosti in širokogrudnosti, kajti danes Madžarska potrebuje dela in kruha.

Vse to se jako krleže z izvajanjem jezuitskega provinc. P. Birója, ki je pred nekaj dnevi na zborovanju Proháskojeve družbe izjavil: »Ne potrebujemo programov in visokodoneh domovinskih fraz. Rabimo čisto osnovno in primitivno dobro voljo za socialno politiko, ki bo iskreno pristopila k reševanju krušnega vprašanja.« Država ima dovolj zita in drugega hraniva. Treba je prave razdelitve. Ali bo sedanja vlada hotela in mogla to storiti, ie seveda vprašanje.

Inozemstvo

odteguje svoje zlato iz Amerike

Amerikanci v skrbeh - Vojni dolgovi naj se uničijo! - Anglija se smeje

London, 30. sept. Odprava zlatega standarda v nekaterih evropskih državah ima neugoden učinek na ameriško Unijo. Unija zato razmišlja o tem, ali ne bi kazalo uvesti posebne zaščitne carine na blago, ki se uvaža iz držav, kojih denar je zaradi ukinitve zlate paritete padel v veljavni.

Amerikanci so zadnje dni tudi vznemirjeni zaradi začasnega se neustreznega zlatega iz države. 28. t. m. zlasti Francija in Nizozemska dvignili veliki zlati iz newyorške bank. Nemški parnik Bremen je odpeljal v Cherbourg 200.000 zlatih dolarjev, od katerih sta dve tretjini namenjeni za Pariz. To pa je samo ena pošiljatev. V celoti sta do zdaj Francija in Nizozemska dvignili že dobro desetino milijonov dolarjev, vrh tega pa je bilo dvignjeno 21 milijonov zlate na račun

raznih zasebnih in javnih firm, kojih identiteta se ni mogla določiti. Vsega skupaj je 28. t. m. bilo odpeljanega iz Unije 50 milijonov dolarjev v zlato. Torej se je v Ameriki začelo to, kar se je zgodilo pred enim mesecem v Londonu. Odtok zlata zavzema tak obseg, da so finančniki Wallstreeta prepričani, da je proti temu en sam lek, namreč popolno uničenje vojnih dolgov. Dočim so se pred kratkim isti finančni krogi izjavljali, da Amerika o tem sploh ne more diskutirati, je zdaj večina naravnost navdušena za tako rešitev. Finančni krogi čim dalje bolj pritiskajo na vlado, naj skliče mednarodno konferenco v svrhu sanacije sedanje gospodarske krize, ki je tem bolj občutna, ker dohodki ameriške države vedno bolj padajo, ker se množijo brezposelnost in ker kaže državni deficit ogromen primanjkljaj.

Med tem, ko Amerikance preganjajo najhujše skrbi, pa se Anglija smeje. Od sedanje gospodarske krize ima Anglija zaradi ukinitve svojega zlatega standarda največji dobiček. Angleška industrija se je čez noč popravila. To pa ni samo posledica odprave zlatega standarda, ampak tudi tega, da je ves svet prepričan, da bo nova angleška vlada, ki bo sledila sedanji, brez dvoma odpravila prosto trgovino in uvedla zaščitne carine. V enem tednu je našlo v Angliji dela 20.000 brezposelnih in so zaradi ugodne valute mnoge male evropske države in več južnoameriških držav pri migleški vladi naročile veliko blaga.

Ameriška vlada je sklenila redukcijo budžeta za l. 1932 od 401 milijona dolarjev na 300 milijonov in tudi redukcijo zgradb vojnih ladij, ki pa je rahla.

Japonci hočejo južno Mandžurijo na vsak način obdržati

Protijaponski pogrom na Kitajskem - Mandžurija naj se proglašuje kot neodvisna država - Tajen sporazum z Rusi o?

London, 30. sept. Konflikt med Japonci in Kitajsko se čedalje bolj postruje. Japonska vojaška stranka, ki se ves čas oprta na vojnega ministra in na vrhovnega poveljnika japonskih okupacijskih čet v Mandžuriji, učinkovito upira miroljubni politiki ministrskega predsednika in ministra za zunanje zadeve, barona Kidehara, se silno razburja zaradi težkega incidenta v Hongkongu. Tukaj so namreč v Koulouu, ki leži na kopnem nasproti Hongkongu in je tudi v angleški posesi, Kitajci vzpizorili pogrom proti japonskim naseljencem, v katerem je bilo ubitih šest Japoncev. Veliko Japoncev pa je bilo teško ranjenih, tako da so jih morali prenesti v bolnišnice. Kitajska množica je oplenila japonske trgovine in blago na cesti sežgala. Angleška policija je bila brez moči, tako da je moral hongkonški guverner poslati v Koulouo bataljon Skotov, ki so množico naskočili z bajoneti in jo razkopili. Oblasti je zaprla 12 Kitajcev, ki stojijo že pred sodnikom, obtoženi s krivdijo na umoru Japoncev. Dva angleška rusilca stražita japonski parnik, ki se nahaja v luki v Hongkongu. Veliko Japoncev beži iz Kitajske domov. Bojko japonskega blaga zavzema na Kitajskem vedno večji obseg.

Razumljivo je, da japonska vojaška stranka to zelo izrablja v svojo agitacijo za aneksijo Mandžurije. Vrhovni poveljnik japonskih okupacijskih čet v Mandžuriji, general Honjo, je začel energično akcijo, da bi se Mandžurija in vzhodna Mongolija proglasili kot neodvisni državi. Japonci so v Mandžuriji postavili na čelo kitajske upravne oblasti Juancinkaja, ki je nasprotnik Kitajcev in ki načeljuje gibanje za odepcevi Mandžurije, ki je svoj čas bila neodvisna država in koje dinastija še živi. Z ozirom na to je kitajska vlada dala razglasiti, da bo vsakega, ki se bo tega gibanja udeležil, smatrala za izdajalec in ga temu primerno kaznovala. Seveda je ta grožnja zaenkrat brez učinka, ker je

faktična oblast v Mandžuriji v rokah Japoncev. Japonska vlada sicer izjavlja, da je generalu Honjo poslala instrukcijo, naj avtonomističnega gibanja v Mandžuriji ne podpira, toda tej izjavi ne pripisuje nobene važnosti, ker je general Honjo zelo samosvoji in že opetovano navodil svoje vlade, če so sploh resno mišljena, ni poslušal.

Roparske čete so izvršile na železniški progi iz Mukdena v Peking ponoven atentat pri mestu Jaojung. Odvili so tračnice, tako da je vlak skočil s tira. Banditi so poštni voz in polni ke popolnoma izropali. Kitajci trdijo, da so ti roparski napadi vzpizorjeni od Japoncev, ki bi radi pod pretravo skrbi za varnost zasledili železniško progo med Mukdenom in Pekingom, da dobijo oblast nad luko Činavantao, ki konkurira Port Arturuju. Ta poskus je sicer zadel na odpor Angležev, ki upravljajo železniško progo iz Pekinga do mandžurske meje, vendar pa je verjetno, da bo japonsko vrhovno poveljstvo v Mandžuriji svoj tozadevni načrt kljub temu skušalo izvesti, ker smatra, da bi se Anglija v takem slučaju zadovoljila samo s platoničnim protestom.

Nekateri kitajski krogi sumijo, da se za vestmi iz oficijelnih sovjetskih krogov v Moskvi, ki japonsko okupacijo energično obojujejo, skriva samo namen, Kitajsko prevarati. Baje se Sovjeti z Japonci na tihem pogajajo, da bi Japonci priznali Rusom severno Mandžurijo in pa mogoče celo one kitajske province na skrajnem zapadu, ki mejijo na ruski Turkestan. Nasproti temu se poudarja, da je to zelo neverjetno, ker bi s tem Rusija prišla v hud konflikt z Anglijo, ki zapadni Kitaj smatra za svojo interesno sfero. Sumljivo pa je, da se je ruski vojni minister Vorosilov, ki se je nahajal na inspekcijskem potovanju na Daljnem vzhodu, vrnil v Moskvo in baje nima namena, da se vrne v severno Mandžurijo.

657,6 km na uro

Svetovni hitrostni rekord Angleža Stainfortha

London, 30. sept. AA. Letalski poročnik Stainforth je dosegel snovi z vodnim letalom, opremljenim s posebnim »Rollsroyce«-strojem, nov svetovni hitrostni rekord. Letel je pri štirih poletih s povprečno hitrostjo 408,8 milj na uro. Tako je popravil dosedanj svetovni hitrostni rekord 357,7 milj, ki ga je postavil pred dvema letoma letalski poveljnik Orlebar, za 51 milj. Stainforth je dosegel že 13. septembra povprečno hitrost 370,5 milj na uro. Tedaj pa mu ga niso uradno priznali. Stainforthova nova povprečna hitrost znaša 657,6 km na uro. Stainforthov polet so slikali s posebnim filmskim aparatom. Razvili so ga davi in javili Stainforthu hitrost, ki jo je dosegel. Čakal je na rezultat v častniški menzi v Calshotu. Ko so mu povedali številke, se ni prav nič razburil in mirno nadaljeval svojo igro. Pri tem poletu ni bilo običajnih znamenj. Stainforth je moral označiti svoj položaj in smer poleta z meglati, ki jih je pušal za seboj. Stroj letala razvija 2500 konjskih sil. Stainforth je bil iz vode v zraku v 43 sekundah. S takim strojem ni letel še nihče. Za ta polet so uporabili posebno mešano gorivo. Stainforth je bil prvi, ki je poskusil to letalo. Ko je poskus uspel, se je dvignil 1800 milj visoko, naker se je spustil do 50 metrov višine in nadaljeval z vso naglico polet na določeni progi. Letalo je vodil sijajno in nato letel v širokem krogu nad Spitheadom in Solentom. Ko je končal polet, se je spustil lahno in elegantno na vodo. Lice mu je bilo pokrito z oljem. Na obali so ga pozdravili žena, brat, častniki in tehniki. Vsi so bili presunjeni od velikega uspeha. Hitrost, ki je bila dosežena, je naravno zelo zadovoljila inženjeve družbe »Rollsroyce et Supermarine«, ki so veliko pripomogli k temu brezprimernemu uspehu. Velike zasluge na tem ima tudi mladi tehnik J. Mitchell. On je napravil glavni motor stroja, ki je dal tako čudovit rezultat. Stroj je ojačali od 2200 na 2500 konjskih sil in nekoliko izpremenili krila letala. Novi hitrostni rekord bo prav gotovo držal precej časa, vendar bodo poskuse nadaljevali. Stainforth bo na lastno prošnjo imenovan za poskusnega letalskega pilota pri kraljevski tovarni letal v Farnboroughu.

Proces proti albanskim atentatorjem

Dunaj, 30. sept. tg. Danes se je začela pred porotnim sodiščem v Riedu na Gornjem Avstrijskem razprava proti Albancema Zolcšiju in Kameju zaradi napada na albanskega kralja Zogua in umora njegovega dvornega ministra Libohova. Da se more nadzorstvo nad tujci bolje izvajati, so določili okrogno sodišče v Riedu na Gornjem Avstrijskem, da bi razprava potekla mirneje. Vendar pa v tem majhnem kraju že več dni vlada veliko razburjenje, posebno ker se med prebivalstvom širijo vesti, da bodo Albanci poslani nad mesto boma letala, ki bodo razrušila vse mesto in sodnike (!). Javne oblasti neprestano in vsak dan preiščujejo inozemske časniške poročevalce, posebno iz Balkana in Italije, ali imajo s seboj orožje. Prvi dan razprave je predsednik sodišča večkrat zavrnil obtožence, čim so poskusili razpravo potegniti na politično polje ali če so napadali albanski režim in kralja. Vselej takrat je predsednik sodišča izključil javnost od razprave. Obtoženci so odklanjali vsako krivdo, češ, da so bili upravičeni maščevati umore, ki jih je povzročil kralj. Vsek izmed njih je delal popolnoma sam brez pomočnikov, oblažujejo pa, da se je njihovo početje izjavilo. Obtoženeec Kame je izjavil, da kralju Zogu ne prizna naslova; kralj, Esad paša, ki je vzpizoril vstajo proti princu Wie-

du, je bil največji izdajalec. Zogu je dobil od princa Wieda 10.000 napoleonov, da bi se boril proti Esad paši, denar pa je porabil za druge namene. Kame je videl sestro Zogua, ko je po Albaniji hodila še bosa. Na Dunaju pa je bil videl obložen z zlatim nakitom. Zahteval je obnovitev albanske meje iz leta 1913. (londonska konferenca). Zogu je izdajalec, ki je Albanijo napravil za italijansko kolonijo. Sedaj vlada v Albaniji lakota in narod, ki prej ni poznal niti lakote niti dolgov, je sedaj prezadolžen. Gela šestina državnega proračuna gre samo za dvor Zogua. Vsaka njegova sestra dobiva na leto 100.000 frankov v zlato, mati in brat pa po 200.000 frankov v zlato, in vsaka njegova žena ima svojo plačo. Zogu je kar po vrsti izdajal svoje ideje, najprej v Ženevi, potem v Italiji in nato v Grčiji.

Velik požar

Milan, 30. septembra. AA. V tovarni Pirelli je izbruhnil og omen požar. Ogenj je nastal v oddelku za iz »evanje podzemeljskih kablov. Požar so le z večjim naporom pogasili. Škoda znaša več milijonov lir.

Zborovanje Srbske Matice

Belgrad, 30. septembra. Srbska matica, najvažnejša srbska kulturna organizacija, se nahaja že dalje časa v mučnem položaju. Že dalj časa se je opazalo, da obstoja proti dosežanemu vodstvu močna opozicija, ki se ne strinja načelno z delom, ki ga je vodstvo zadnje čase izvajalo. Opozicija, katere vodja je usokojeni pomočnik prosvetnega ministra in vseučiliški profesor dr. Mikić, se je postavil na stališče, da Srbska matica pod sedanjim vodstvom, ni nič več najvažnejša kulturna ustanova, da je prekršila svojo tradicijo, radi česar je nastala v kulturnem življenju srbskega naroda občutna vrzel. Opozicija je bila uko močna, da je na obnem zboru preprečila sprejeti ustavo Srbske matice. Tekom poslednjih mesecev je prišlo do odstopa številnih članov matičnega predststva, kar je povzročilo zastoj vsega matičnega delovanja. Med odstopivšimi člani predststva je bilo nekaj odličnih predstavnikov srbske kulture. Da se reši akuten položaj, v katerem se je znašlo vodstvo Srbske matice, je sklical predsednik, znani srbski kulturni delavec, Radivoj Vrhovac, skupščino Srbske matice, ki se je pričela danes popoldne. Za skupščino vlada v srbskih kulturnih krogih silno zanimanje. Med navzočimi je bilo opaziti najodličnejše zastopnike srbske književnosti. Na skupščini so odposlali svoje delegate Hrvatska matica (dr. Gavazzi, dr. Bagdanović), Slovaška matica (dr. Jan Kubelik) in Sarajevska prosveta (Jovan Stojic). Na skupščini je zastopal tudi delegat prosvetnega ministrstva iz dunavske banovine.

Delo volilnega odbora

Belgrad, 30. sept. l. Državni volilni odbor je danes nadaljeval svoje delo, ki je bilo namenjeno kontroli volivnih mest in mandatov. Danes so bile na vrsti sledeče banovine: Belgrad, dravska, mogravska in vardarska banovina. Glede dravske banovine je referiral dr. Simić. Za to banovino je bilo po vrhovnem državnem volivnem odboru sklenjeno, da se dosedanja dva volivna okraja razdelita na tri, oziroma, da se eden teh volivnih okrajev razdeli na dva. Odbor je zahteval še nadaljnje podatke iz dravske banovine, ker je še nekaj nad deset občin, ki doslej še niso poslane številčnih podatkov o volivcih.

Edison umira

Newyork, 30. sept. tg. Stanje Edisona se je zelo poslabšalo in je pričakovati najhujšega. Njegov stanje se je povsem poslabšalo. Pričakuje se njegove smrti.

Nova itali'anska križarka

Trst, 30. septembra. 2. Danes zjutraj je iz ladjedelnice v San Marcu spuščena v morje nova italijanska križarka »Luigi Cadorna«. Svečanosti sta prisostvovala zastopnika vojnega in mornariškega ministrstva, državna podtajnika Russo in Manorelli. Za botro je bila soproga polkovnika Cadorne. Križarka »Luigi Cadorna« so začeli graditi v septembru 1930 in ima 3350 ton. Dolgi je 160 metrov, široka pa 15,50 metrov in bo imela 8 topov po 152 mm.

Nemiri v Španiji

Madrid, 30. septembra. AA. Po poročilu iz Salamance je bila tamkaj proglašena splošna stavka. Vojaški oddelki so morali zasesti vse križišča mesta. Redarstvo je aretiralo vodstvo stavke.

Coolidge ne bo kandidiral

Newyork, 30. sept. 2. Bivši predsednik Coolidge je dal izjavo, v kateri pravi, da pri prihodnjih predsedstvenih volitvah ne bo kandidiral za predsednika, temveč bo podpiral kandidature sedanjega predsednika Hooverja, iz česar se poizja v nekem članku vse državne republikance, da glasujejo za Hooverja. On sam pa se za to leto dreka kandidaturi.

Zagrebske vesti

Zagreb, 30. sept. 2. Včeraj je prispel v Zagreb angleški poslanik in opolnomočeni minister na našem dvoru v Belgradu g. Henderson. Na postaji ga je pričakoval angleški konzul v Zagrebu. Njegov obisk je privatnega značaja.

Split, 30. sept. 2. Dubrovačka paroplovitba je naročila v Angliji nov parnik, ki bo ena naših največjih in najlepših ladij na Jadru. Februarja 1932 bo dograjena. V aprilu bo sploščena v morje, kjer bo vršila reden promet med Frstom in Kotorom. Ladija bo imela 25.000, krščena bo na ime »Kralj Aleksander«.

Hmelj

Nürnberg, 30. sept. tg. Danes je bilo pripe-ljanih 100 bal hmelja, prodanih pa je bilo 140 bal. Kupčevalo se je predvsem za srednjeverstni hallertauski hmelj po 40 do 55 mark, dočim so posamezne bale odbranega hmelja dosegle 70 mark. Tudi prvovrstni tekmanski hmelj je dosegel ceno 70 mark. Povpraševalo se je tudi po gorskem hmelju, katerega pa ni bilo na trgu. Za inozemski hmelj ni bilo kupčije. Razpoloženje je še dalje mirno.